

УДК 341.16

DOI <https://doi.org/10.32782/klj/2023.4.25>**Невара Л. М.,**кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародного, цивільного та комерційного права
Державного торговельно-економічного університету

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА ЄС ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО КУРСУ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

Анотація. Стаття присвячена актуальній проблемі зміни клімату та трансформації законодавства Європейського Союзу у напрямку боротьби з глобальною зміною клімату та деградацією природного середовища. Зміна клімату – виклик планетарного масштабу, що змінює кліматичну систему Землі і потребує спільних зусиль щодо стримування цієї тенденції. Досягти цілей Паризької угоди можливо лише об'єднавши міжнародні зусилля. Європейський зелений курс і Європейський кліматичний закон представляють собою амбіційний і важливий крок. Ці ініціативи свідчать про серйозне зобов'язання Європейського Союзу відповісти на кліматичні виклики та забезпечити стійкий та збалансований розвиток на континенті. План дій, спрямований на досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року, зобов'язує держави-члени до різких скорочень викидів парникових газів, надає інструменти для моніторингу та оцінки прогресу, що сприяє інвестиціям у сталу зелену економіку.

Представлений Єврокомісією амбіційний пакет законодавчих пропозицій «Fit for 55» спрямований на перегляд і оновлення законодавства Європейського Союзу та впровадження нових ініціатив з метою виконання кліматичних цілей. Цей пакет має за мету створити узгоджену та збалансовану основу для досягнення кліматичних цілей ЄС. Одним із ключових аспектів пакету є система торгівлі викидами (EU ETS), яка регулює викиди CO₂ в енергетичних та електроенергетичних галузях, що дозволить досягти кліматичної нейтральності. Ці зміни спрямовані на зменшення викидів на 62% до 2030 року заплановано досягти не пізніше 2060 р. На додачу, механізм коригування на кордоні викидів вуглецю (CBAM) є безперечно важливим інструментом для запобігання «викидам вуглецю» через перенесення виробництва в інші країни. Цей механізм працюватиме паралельно із системою торгівлі викидами EU ETS, що ще більше підсилить кліматичні зусилля Європейського Союзу.

Прийняті ініціативи та запобіжні заходи свідчать про серйозний підхід Європейського Союзу до боротьби з кліматичними змінами та створення більш сталого майбутнього для своїх громадян та світу в цілому.

Ключові слова: зміна клімату, кліматична нейтральність, право ЄС, Європейський зелений курс, Європейський кліматичний закон, викиди парникових газів, скорочення викидів, Паризька угода, Fit for 55.

Nevara L. M. Transformation of EU legislation towards the European Green Deal: challenges and opportunities

Abstract. The article is devoted to the current problem of climate change and the transformation of the legislation of the European Union in the direction of combating global climate change and degradation of the natural environment. Climate change is a challenge on a planetary scale that is changing the Earth's climate system and requires joint efforts to curb this trend. Achieving the goals of the Paris Agreement is possible only by joining international efforts. The European Green Deal and the European Climate Law represent an ambitious and important step. These initiatives demonstrate the serious commitment of the European Union to respond to climate challenges and ensure sustainable and balanced development on the continent. The Action Plan, aimed at achieving climate neutrality by 2050, commits member states to drastic reductions in greenhouse gas emissions, provides tools to monitor and evaluate progress, and promotes investment in a sustainable green economy.

The ambitious package of legislative proposals "Fit for 55" presented by the European Commission is aimed at revising and updating the legislation of the European Union and implementing new initiatives in order to meet climate goals. This package aims to create a coherent and balanced framework for achieving the EU's climate goals. One of the key aspects of the package is the Emissions Trading System (EU ETS), which regulates CO₂ emissions in the energy and electricity sectors, thus achieving climate neutrality. These changes are aimed at reducing emissions by 62% by 2030 and are scheduled to be achieved no later than 2060. In addition, the Carbon Border Adjustment Mechanism (CBAM) is an undeniably important tool to prevent "carbon leakage"

through the transfer of production to other countries. This mechanism will work in parallel with the EU ETS emissions trading system, further strengthening the European Union's climate efforts.

The adopted initiatives and preventive measures testify to the serious approach of the European Union to the fight against climate change and the creation of a more sustainable future for its citizens and the world as a whole.

Key words: *climate change, climate neutrality, EU law, European Green Deal, European Climate Law, greenhouse gas emissions, emissions reduction, Paris Agreement, Fit for 55.*

Вступ. Зміна клімату та деградація довкілля становлять один з найбільших викликів для людства у XXI столітті. Для ефективної протидії цим загрозливим процесам потрібні рішучі та узгоджені зусилля всієї міжнародної спільноти. Європейський Союз (ЄС) – лідер боротьби зі зміною клімату на глобальному рівні. Саме завдяки зусиллям ЄС 2015 року було укладено Паризьку угоду, яка має на меті утримати глобальне потепління на рівні «значно нижче 2°C» порівняно з температурами, що спостерігалися до індустріальної революції, докладаючи зусиль для обмеження зростання глобального потепління на рівні до 1,5°C. Наразі ЄС поставив нову амбітну мету – до 2050 року перетворити Європу на перший у світі кліматично нейтральний регіон, де обсяги викидів парникових газів не перевищуватимуть обсяги їх поглинання екосистемами, відому як «Європейський зелений курс» (European Green Deal).

Сьогодні питання збереження клімату постає дуже гостро, що обумовлює його актуальність. Європейський Союз відіграє провідну роль у перетворенні Європи на перший у світі кліматично нейтральний континент до 2050 р. Поставлене завдання потребує більш детального дослідження перспектив трансформації законодавства держав-членів Європейського Союзу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання законодавчих змін щодо Європейського зеленого курсу, їх можливості та виклики є об'єктом дослідження багатьох науковців як закордонних, так і українських. Зокрема, кліматичну політику Європейського Союзу та України досліджували А. Андрусевич, Н. Андрусевич, С. Іванюта, З. Козак, М. Медведєва, Л. Якушенко та інші.

Виклад основного матеріалу. Європейський зелений курс (European Green Deal) розроблено не стільки для кліматичної полі-

тики, скільки для зеленої концепції модернізації економіки та економічного зростання, для забезпечення життя людини у гармонії з планетою та її ресурсами. European Green Deal представляє собою дорожню карту заходів та засобів, які перетворять економіку ЄС на ефективну, стійку та конкурентоспроможну, здатну трансформувати кліматичні та екологічні виклики на можливості покращення здоров'я та якості життя людей, змін у всіх сферах та політиках ЄС, гарантуючи справедливий та інклюзивний характер зеленого переходу.

Впровадження цього плану має забезпечити ЄС досягнення вуглецевої нейтральності до 2050 року, одночасно підвищивши ефективність використання ресурсів та конкурентоспроможність економіки ЄС на світовій арені. Європейський зелений курс визначає політику ЄС на найближчі роки у таких сферах як клімат, енергетика, біорізноманіття, промислова політика, торгівля тощо [1]. Окрім інших заходів це, зокрема, означає інвестування в зелені технології, захист навколишнього середовища, боротьбу з неминучими наслідками зміни клімату.

Для реалізації Європейського зеленого курсу у червні 2021 року було ухвалено Європейський кліматичний закон (European climate law), що встановив важливу проміжну ціль, у межах якої 27 країн Європейського Союзу взяли на себе зобов'язання скоротити викиди парникових газів щонайменше на 55% до 2030 року у порівнянні з рівнем 1990 року [2]. До 2050 року ЄС має намір досягти вуглецевої нейтральності.

Європейський кліматичний закон поставив такі основні цілі:

1. Визначення довгострокового курсу для досягнення цілі кліматичної нейтральності до 2050 року в спосіб, який одночасно є справедливим для суспільства і ефективним для економіки.

2. Створення системи моніторингу прогресу виконання цієї мети та можливості за необхідності вживати додаткових заходів.

3. Забезпечення надійного прогнозування для інвесторів та інших учасників економіки.

4. Впевненість в тому, що перехід до кліматичної нейтральності є незворотнім процесом [3].

Закон включає в себе заходи для стеження за ходом виконання та відповідного внесення корективів у дії, використовуючи існуючі системи, такі як управління національними енергетичними та кліматичними планами держав-членів, регулярні звіти Європейського агентства з навколишнього середовища та найсвіжіші наукові дані щодо зміни клімату та її впливу. Оцінка прогресу держав-членів ЄС відповідно до глобальних аналізів, умов Паризької угоди буде проводитися Єврокомісією кожні п'ять років, починаючи з вересня 2023 року, також будуть погоджуватись заходи на шляху до досягнення вуглецевої нейтральності.

Держави-члени ЄС зобов'язані розробити та реалізувати адаптаційні стратегії з метою збільшення стійкості та зменшення вразливості до наслідків зміни клімату.

14 липня 2021 року Єврокомісія представила пакет законодавчих пропозицій «Fit for 55», спрямований на перегляд і оновлення законодавства ЄС, а також впровадження нових ініціатив з метою гарантування відповідності політики ЄС кліматичним цілям. Запропонований пакет має на меті привести законодавство ЄС у відповідність до цілі до 2030 року.

«Пакет Fit for 55 спрямований на забезпечення узгодженої та збалансованої основи для досягнення кліматичних цілей ЄС, які полягають у забезпеченні справедливого і соціально чесного переходу; підтримці та зміцненні інновації та конкурентоспроможності промисловості ЄС, одночасно забезпечуючи рівні умови для економічних операторів третіх країн; підкріпленні позиції ЄС як лідера у глобальній боротьбі зі зміною клімату» [4].

На сьогоднішній день вже помітні зміни у законодавствах держав-членів ЄС. Зокрема пакет Fit for 55 включає законопроекти у наступних сферах.

Система торгівлі квотами на викиди ЄС (EU ETS) – це вуглецевий ринок, що регулює викиди CO₂ в енергетичних та електроенергетичних галузях. Це головний інструмент ЄС у боротьбі зі скороченням викидів. Єврокомісія запропонувала ряд змін, які спрямовані на зменшення викидів на 62% до 2030 року порівняно з 2005 роком. Зміни включають посилення вимог для морського судноплавства та авіації, введення глобальної схеми компенсації CORSIA та збільшення фінансування з фонду модернізації через продаж додаткових квот. Також передбачено посилення резерву стабільності ринку для регулювання цін на квоти. Основна зміна у регулюванні розподілу зусиль щодо скорочення викидів полягає в підвищенні цілей скорочення викидів парникових газів до 2030 року. Пропозиція збільшує ціль зі скорочення викидів з 29% до 40% порівняно з рівнем 2005 року для секторів, які не включені до системи торгівлі викидами EU ETS, таких як автомобільний і внутрішній морський транспорт, будівельний сектор, сільське господарство, відходи та мала промисловість. Ці сектори становлять близько 60% викидів парникових газів.

Сектор землекористування, змін у землекористуванні та лісового господарства (LULUCF) охоплює використання ґрунтів, дерев, рослин, біомаси та деревини. Викиди та поглинання, що виникають у цьому секторі, враховуються в загальних кліматичних цілях ЄС до 2030 року. Рада ЄС встановила загальну мету до 2030 року на збільшення чистого поглинання в секторі LULUCF на рівень 310 мільйонів тон CO₂ еквівалента. Мета полягає в збільшенні поглинання CO₂ на близько 15% в порівнянні з поточним рівнем. «Правило без дебету», за яким викиди не повинні перевищувати поглинання, залишиться в силі до 2025 року. Далі, з 2026 по 2030 рік, кожна держава-член ЄС матиме свою обов'язкову національну ціль на цей період.

Рада ЄС підтримала загальний підхід до проекту положення про розгортання інфраструктури альтернативних видів палива (AFIR) з метою забезпечити громадськість доступом до інфраструктури для зарядки або заправки транспортних засобів альтернативним паливом. Це також спрямовано на

надання альтернативних рішень для суден, пришвартованих у порту, і нерухомих літаків для зменшення викидів. Пропозиція охоплює всі види транспорту та встановлює цілі щодо розгортання інфраструктури для підзарядки легких і великих електричних транспортних засобів та заправки воднем. Також передбачена інфраструктура для постачання електроенергії судам в портах.

Механізм коригування викидів вуглецю на кордоні (CBAM) стосується вуглецевих секторів, таких як залізо, сталь, цемент, добрива, алюміній, електроенергія і водень. Його мета – запобігти «викидам вуглецю» (carbon leakage) шляхом збільшення викидів за межами ЄС, які виникають внаслідок перенесення виробництва в інші країни. CBAM працюватиме паралельно із системою торгівлі викидами EU ETS і замінить безкоштовний розподіл квот у системі EU ETS. Його впровадження планується з жовтня 2023 року. Спочатку буде введено спрощений CBAM, який збиратиме дані про відповідні сектори, а потім розширюватиметься на інші сектори у 2026 році.

Рада та парламент Європи ухвалили створення Фонду соціального клімату для підтримки вразливих домогосподарств, мікропідприємств і користувачів транспорту в умовах системи торгівлі викидами, яка впливає на ціни пального, будівель та автомобільного транспорту. Фонд буде фінансуватися частково з бюджету ЄС та зовнішніми цільовими коштами до 65 мільярдів євро. Він буде створений протягом 2026–2032 років, з можливістю почати використання з 1 січня 2026 року. Перші кошти для фонду забезпечать продаж 50 мільйонів квот викидів на аукціоні у 2026 році, до того часу, поки нова система торгівлі викидами не забезпечить фінансування фонду з 2027 року. Кожна держава-член ЄС подає Комісії «план соціального клімату», який включає заходи та інвестиції для зменшення впливу системи торгівлі викидами на вразливі домогосподарства. Ці заходи можуть включати підвищення енергоефективності будівель, реконструкцію будівель, декарбонізацію систем опалення/охолодження та транспорту з нульовим і низьким рівнем викидів.

Екологічне авіаційне паливо (SAF) може значно зменшити викиди в авіаційному секторі, але зараз воно становить лише 0,05% від загального споживання палива в цьому секторі. Рада Європи підтримала ініціативу авіації ReFuelEU, яка має на меті збільшити як попит, так і пропозицію екологічного авіаційного палива, включаючи синтетичне. Згідно з цією ініціативою, постачальники авіаційного палива зобов'язані з 2025 року забезпечувати, щоб 2% всього палива, доступного для авіакомпаній в аеропортах ЄС, були SAF, і з 2030 року ця частка зростатиме, включаючи синтетичне паливо. Загальний підхід також передбачає збільшення мінімальної частки SAF до 6% до 2030 року. Ця ініціатива спрямована на досягнення кліматичних цілей ЄС для авіації до 2030 та 2050 років і роль SAF у цьому велика.

Ініціатива FuelEU Maritime спрямована на зменшення інтенсивності викидів парникових газів у морському транспорті до 75% до 2050 року шляхом заохочення використання більш екологічних видів палива на судах. Морський сектор залишається значним джерелом викидів парникових газів і інших забруднюючих речовин, і ця ініціатива спрямована на зменшення його впливу. Зокрема, введено заходи для підтримки використання відновлюваних видів палива небіологічного походження (RFNBO), які є більш екологічно безпечними і можуть допомогти досягнути цієї мети. RFNBO включає газоподібний відновлюваний водень, аміак, метанол і інші подібні палива.

Нові вимоги вводяться для нафтового, газового та вугільного секторів в Європейському Союзі. Оператори нафто-газового сектору повинні будуть вимірювати, звітувати та усувати викиди метану, які перевірятимуть незалежні верифікатори. Вентиляція та спалювання у факелах з викидами метану в атмосферу буде обмежено, за винятком обмежених випадків.

Вугільний сектор також має постійно вимірювати та звітувати про викиди метану. Діючі і закриті шахти підлягають інвентаризації, і їхні викиди мають бути виміряні. Заборонено спалювання метану у факелах з 2025 року та вентиляцію газу з вугільних шахт з викидами

понад 5 тон метану з 2027 року. З 2031 року заборонено вентиляцію газу з вугільних шахт з викидами понад 3 тони метану на кілотонну видобутого вугілля. З 2030 року заборонено вентиляцію та спалювання метану із закритих і покинутих шахт.

Рада ЄС затвердила збільшені цільові показники для скорочення викидів CO₂ в транспорті. До 2030 року вимагається зменшити викиди CO₂ на 55% для легкових автомобілів і на 50% для мікроавтобусів. Запроваджується обов'язок скоротити викиди CO₂ на 100% до 2035 року для нових автомобілів і мікроавтобусів, що означає заборону на введення на ринок автомобілів із двигуном внутрішнього згорання після 2035 року в ЄС. Зберігається механізм стимулювання для транспортних засобів з нульовим або низьким рівнем викидів (ZLEV) до 2030 року. Виробники можуть отримувати певні пільги, якщо досягають певного обсягу продажів авто з нульовими або низькими викидами CO₂, що дозволяє їм виконувати менш суворі цільові показники для інших типів автомобілів.

Пропозиція щодо перегляду директиви Ради щодо оподаткування енергетичних продуктів та електроенергії спрямована на узгодження оподаткування енергетичних продуктів та електроенергії з енергетичною, екологічною та кліматичною політикою ЄС та покращення внутрішнього ринку ЄС шляхом оновлення структури оподаткування енергетичних продуктів, раціоналізації податкових пільг та знижок, та забезпечення генерації надходжень до бюджетів держав-членів.

Рада Європи погодилася на обов'язкову ціль на рівні ЄС щодо 40% енергії з відновлюваних джерел до 2030 року, підвищивши поточну ціль на рівні ЄС в 32%. Держави-члени повинні збільшити свої національні внески, щоб досягти нової цілі. У секторі транспорту, країни можуть вибрати скорочення викидів парникових газів на 13% до 2030 року або досягнення 29% відновлюваної енергії. Було також встановлено проміжні цілі для біопалива та відновлюваного палива небіологічного походження. План дій REPowerEU включає заходи для зменшення залежності від російського викопного палива, зокрема, збіль-

шення використання відновлюваної енергії до 45% у 2023 році і спрощення дозвільних процедур для ВДЕ.

Рада ЄС і Європарламент згодились скоротити споживання енергії на рівні ЄС на 36% для кінцевого споживання та 39% для первинної енергії до 2030 року. Цільова мета 36% для кінцевого споживання є обов'язковою, спрямованою на скорочення на 11,7% порівняно з 2020 роком. Кожна держава-член сприятиме досягненню цієї мети через національно визначені внески і оновлені національні енергетичні та кліматичні плани.

Головні цілі перегляду енергоефективності будівель полягають у забезпеченні того, щоб до 2030 року всі нові будівлі стали будівлями з нульовим рівнем викидів, і існуючі будівлі були перетворені на будівлі з нульовим рівнем викидів до 2050 року. Оскільки на сьогодні на будівлі припадає 40% спожитої енергії та 36% пов'язаних з енергією викидів парникових газів в ЄС. Нові будівлі, які належать державним установам, вже з 2028 року мають бути будівлями з нульовим рівнем викидів, і з 2030 року ця вимога розповсюджується на всі нові будівлі. Держави-члени також погодилися довести енергоефективність нежитлових будівель до 15% до 2030 року та не менше 25% до 2034 року. Нова категорія «А 0» для сертифікатів енергоефективності відповідатиме будівлям з нульовим рівнем викидів. Також домовлено про встановлення сонячних енергійних установок на громадських і нежитлових будівлях відповідно до певних термінів до 2029 року [4, 5].

Проведене дослідження доводить, що Європейський Союз вживає заходів щодо трансформації законодавства для пом'якшення наслідків зміни клімату та забезпечення стійкого та збалансованого розвитку на континенті.

План дій, спрямований на досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року, не лише зобов'язує держави-члени ЄС реформувати законодавство, але також надає інструменти для моніторингу та оцінки прогресу. Держави-члени також мають розробити та впровадити стратегії адаптації для посилення стійкості та зменшення вразливості до наслідків зміни клімату.

Залучення України до Європейського зеленого курсу має широкі перспективи для ефективної роботи багатьох секторів економіки, включно з енергетикою, транспор-

том, енергоефективністю, ресурсоефективним будівництвом та реконструкцією будівель, енергоефективністю теплопостачання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Європейський зелений курс і кліматична політика України : аналіт. доп. / [С. П. Іванюта, Л. М. Якушенко] ; за заг. ред. А. Ю. Сменковського. Київ : НІСД, 2022. 95 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-07/dopov-greendeal-1-red-pogod-do-verstki_12_07_2022_gotove.pdf
2. Council adopts European climate law. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2021/06/28/council-adopts-european-climate-law/>
3. EU climate action and the European Green Deal. URL: https://climate.ec.europa.eu/eu-action/european-climate-law_en
4. Fit for 55: Delivering on the proposals. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal/delivering-european-green-deal/fit-55-delivering-proposals_en
5. Європейський зелений курс. URL: https://op.europa.eu/webpub/com/eu-and-me/uk/WHATS_ON_THE_EUs_AGENDA.html